

หลักการและเหตุผล

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ในอดีตเคยส่งออก และทำรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับสอง รองจากข้าว โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๒๕๒๘/๒๙ มีการส่งออกสูงสุด ๓.๘ ล้านตัน คิดเป็น ๗๖.๔% ของผลผลิตทั้งประเทศ และในปีเพาะปลูก ๒๕๕๓/๕๔ ปริมาณความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ขยายตัวขึ้นถึงปีละ ๔.๐๗ ล้านตัน ขณะที่ผลผลิตภายในประเทศเฉลี่ย ๔.๑๖ ล้านตัน โดยมีพื้นที่ปลูก ๗.๘๕๑ ล้านไร่ มีการนำเข้า ๐.๑๒ ล้านตัน และส่งออกเพียง ๐.๒๗ ล้านตัน

สำหรับสถานการณ์ในปัจจุบัน จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ระบุว่า ปีเพาะปลูก ๒๕๕๕/๕๖ มีพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ ประมาณ ๗.๑๙๕ ล้านไร่ ลดลงจากปีที่แล้ว ๐.๖๕๖ ล้านไร่ หรือลดลง ๘.๓๖% แต่ผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น ๔.๘๑๓ ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้น ๑๕.๗๐% เนื่องจากผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น เนื่องจากความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมที่มีศักยภาพในการให้ผลผลิตสูง

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตในประเทศนั้น พบว่า ในช่วงระยะเวลา มากกว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๓๐/๓๑ - ๒๕๕๒/๕๓) มีการนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ในประเทศหลัก ถึง ๙๓.๑% ของผลผลิตทั้งหมดภายในประเทศ และมีความต้องการใช้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เนื่องจากประเทศไทยได้มีการพัฒนาการผลิตปศุสัตว์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ และการส่งออกในแต่ละปี ทำให้ระยะหลังต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากผลผลิตภายในประเทศสำหรับการผลิตอาหารสัตว์ในบางปี ไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในปีที่เกิดภาวะฝนแล้งและน้ำท่วม ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตในประเทศ และมีผลกระทบต่อผู้ซื้อวัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากปริมาณการผลิตภายในประเทศอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดประมาณส่วนเกิน (surplus) เพียงเล็กน้อย และมีอัตราการขยายตัวที่ไม่ทันต่อปริมาณความต้องการใช้ภายในประเทศ

จากผลกระทบของราคาน้ำมันตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้น ทำให้หลายประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้ใช้และผู้ส่งออกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายใหญ่ที่สุดของโลก เริ่มนำข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไปผลิตเอทานอล ซึ่งส่งผลให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยมีราคาสูงขึ้นด้วย โดยเฉพาะในปีเพาะปลูก ๒๕๕๓/๕๔ ราคาขายเฉลี่ยสูงกว่า ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีราคา ๘.๐๓ บาทต่อกิโลกรัม

อนึ่ง ถึงแม้ว่าปริมาณผลผลิตและผลผลิตต่อไร่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จะมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นก็ตาม แต่ขนาดพื้นที่ปลูกมีแนวโน้มที่ลดลงในช่วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากการเข้ามาแข่งขันในการใช้ที่ดินของพืชแข่งขัน ซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบตั้งแต่ปีเพาะปลูก ๒๕๓๒/๒๕๓๓ ถึงปีเพาะปลูก ๒๕๕๓/๒๕๕๔ พบว่า พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีอัตราการขยายตัวลดลง เฉลี่ย ๑.๙๒% ต่อปี ขณะที่พืชแข่งขันอื่น เช่น ยางพารามีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ๕.๕๒% ต่อปี และอ้อยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ๒.๒๓% ต่อปี

สำหรับสถานการณ์การใช้ที่ดินในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ศึกษาในแต่ละภูมิกษณานั้น พบว่า โดยภาพรวมทั้งในพื้นที่ผลิตหลักและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร มีการใช้ที่ดินปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ลดลง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา เนื่องจากเกษตรกรหันไปปลูกพืชแข่งขันอื่น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย และยางพารา ซึ่งได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่า

จากการศึกษาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ต้นน้ำลำธารในครั้งนี้ โดยการแปลภาพถ่ายดาวเทียม และการซ้อนทับกับพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ร่วมกับข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ต้นน้ำลำธารในปีเพาะปลูก ๒๕๔๒/๒๕๔๓ ประมาณ ๑.๐๒๙๓ ล้านไร่ ผลผลิต

ประมาณ ๐.๖๐๕ ล้านตัน ขณะที่ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๒/๒๕๕๓ มีผลผลิตเฉลี่ยทั่วประเทศ ๖๕๒ กิโลกรัมต่อไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ๑.๐๑๓๐ ล้านไร่ และผลผลิตประมาณ ๐.๖๖๐ ล้านตัน หรือลดลงประมาณ ๑.๖% เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนหันไปปลูกพืชแข่งขัน

นอกจากนี้ จากผลการแปลภาพถ่ายดาวเทียม พบว่า ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๒/๒๕๕๓ มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั่วประเทศ รวม ๗.๘๕๑ ล้านไร่ ผลผลิตรวม ๕.๑๑๙ ล้านตัน หากไม่รวมผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร จำนวน ๐.๖๖๐ ล้านตันแล้ว จะมีผลผลิตทั่วประเทศ ๔.๔๕๙ ล้านตัน ดังนั้น อาจแสดงนัยได้ว่า หากไม่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ต้นน้ำลำธาร อุปทานการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายในประเทศก็ยังไม่เพียงพออยู่ แต่หากว่าอุปสงค์และอุปทานใกล้เคียงกันมากจัดว่าเป็นการเสี่ยงต่อการขาดแคลนในอนาคต

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในปี ๒๕๕๘ อุตสาหกรรมการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นการเผชิญกับการปลดภาษีนำเข้าผลผลิตทางการเกษตรระหว่างประเทศสมาชิก ปัญหาการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตร เช่น แรงงานภาคเกษตรโดยเสรีทั้งในภาคการเกษตรเอง และการเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรไปสู่ภาคนอกเกษตร สภาวะการผลิตและการตลาดของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในระหว่างประเทศสมาชิก กอปรกับข้อจำกัดของกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชของไทยที่ยังไม่ได้ถูกปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และการก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเห็นได้ว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีแนวโน้มที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาธุรกิจข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทยได้ ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องพิจารณาและให้ความสำคัญเป็นลำดับต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย มาตรการ และวิธีการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ให้ตอบสนองกับความต้องการของอุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์ในประเทศซึ่งกำลังเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเพิ่มบทบาทของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนการพัฒนาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเป็นการเตรียมการสำหรับความมั่นคงด้านอาหารสัตว์ในประเทศไทยในอนาคต ทั้งในรูปแบบการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการผลิตที่พอเพียงกับความต้องการการจัดสมมนาวิชาการเพื่อนำเสนอและรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และแนวโน้มการผลิตข้าวโพดไทยกับความมั่นคงด้านอาหารสัตว์ของประเทศ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ